

FINLANDS UTRIKESPOLITIK I KRITISK BELYSNING

Av redaktör *EINO HAKALA*

En politisk debattör med egen framträdande profil i dagens Finland är nationalekonomen dr Tuure Junnila. Han har under de senaste fyra åren publicerat tre mycket uppmärksammade politiska pamfletter. År 1960 utkom "Frusen demokrati", i vilken Junnila granskade händelseförloppen kring "nattfrost" i relationerna mellan Finland och Sovjetunionen hösten 1958. Två år senare utkom en ny betraktelse kring Finlands östrelationer "Notkrisen i en förstahandstolkning", i vilken Junnila redogjorde för händelseförloppet kring Sovjetunionens not till Finlands regering den 30 oktober 1961 och konsekvenserna härav för Finlands inrikes- och utrikespolitik.

Titeln på det senaste arbetet är (i fri svensk översättning liksom de båda ovanstående) "Finlands kamp för sin säkerhet och neutralitet" och behandlar med historiska perspektiv från Finlands självständighets början landets utrikespolitik och i synnerhet östrelationerna. Denna skrift kommer i början av 1965 att utkomma i en tysk upplaga på Europa Verlag i Österrike och ingå i serien Europäische Perspektive. Den är därigenom den första av Junnilas skrifter som blir tillgänglig för en internationell läsekrets. De tidigare skedena av Finlands utrikespolitik har belysts genom flera svensk- och engelskspråkiga arbeten bl.a. genom den finländske diplomaten Max Jakobsons: "The Diplomacy of the

Winter War" och är inte obekanta för intresserade utländska observatörer. Däremot har de senaste årens utrikespolitiska utveckling i Finland blott delgivits utlandet i form av officiella tillkännagivanden och mer eller mindre oinformerade tidningsreportage.

Mot denna bakgrund fyller dr Junnilas senaste arbete en viktig mission. Det presenterar i ett stilistiskt välgjort sammandrag Finlands utrikespolitik och framför allt de senaste årens eller Kekkonen-epokens (1956—) utrikespolitiska avgöranden. Junnila, vilken under åren 1951—62 som representant för samlingspartiet satt i riksdagen, var finansminister i Sakari Tuomiojas regering 1953—54 och känner följaktligen mycket väl det tema han behandlar. Då Junnila är en mycket framträdande gestalt inom oppositionen mot president Kekkonens och det under hans tid så dominerande regeringspartiet agrarförbundet, är det motiverat att något beröra bevekelsegrunderna för denna opposition. I Finland är de rätt väl kända men redan i de nordiska grannländerna råder det stor oklarhet härom och i många stycken en bristande förståelse för kritikerna av den nuvarande maktutövningen i Finland. Härom vittnar inte minst ledande svenska tidningars inställning till Finlands politik.

I Finland hade man under de tidigare presidenternas tid i överensstämmelse med regeringsformens anda ut-

gått från att presidenten står över partierna och i politiken intager rollen av förmedlare och utjämnare av motsättningar. Under hela sin presidenttid har Kekkonen intagit en motsatt hållning i detta avseende. Han har öppet blandat sig i konflikterna mellan partierna och i hög grad utnyttjat interna motsättningar inom de olika partierna. Utan öppet stöd från president Kekkonens sida hade den socialdemokratiska konflikten aldrig blivit så svår och så djup. Presidenten gav nämligen den skogitiska oppositionsgruppen sitt öppna stöd från början, vilket ledde till att socialdemokraterna, hans förmodligen starkaste motståndare i inrikespolitiken, ända sedan 1957—58 har varit ur stånd att spela någon roll i finländsk regeringspolitik, från vilken de med presidentens goda minne varit utestängda sedan årsskiftet 1958/59, då Fagerholms III regering med ett bredare stöd i riksdagen än någon finländsk regering efter II världskriget (alla partier utom kommunisterna och den socialdemokratiska oppositionen) tvangs att demissionera av utrikespolitiska skäl.

Stark kritik har även riktats mot det uppenbara favoriserandet av agrarförbundet vid utnämningen av ledande poster i det finländska samhället. Saklig kompetens har vid flera starkt uppmärksammade utnämningsfall fått stå tillbaka för medlemskap i eller öppet deklarerade sympatier för agrarförbundet.

En dylik utövning av presidentmakten bidrog självfallet till att i mycket hög grad förgifta den inrikespolitiska atmosfären och mot denna bakgrund är det förståeligt att sex partier (helt eller delvis) inför presidentvalet 1962 lanserade justitiekansler Olavi Honka som motkandidat mot president Kekkonen, som stöddes av agrarförbundet, kommunisterna och socialdemokratiska oppositionen trots att dessa

två sistnämnda partier hade egna proformakandidater. På förhand kunde man inte anse att någondera av huvudkandidaterna, vare sig president Kekkonen eller justitiekansler Honka, med säkerhet skulle få stöd av majoriteten av elektorsförsamlingen vid presidentvalet. I det skede då presidentvals-kampanjen i Finland hösten 1961 kommit väl i gång gavs till känna att Sovjetunionens regering ville underhandla med Finlands regering "beträffande åtgärder för att trygga försvaret av de bägge ländernas gränser vid hot om ett militärt angrepp av Västtyskland och dess allierade, såsom i vänskaps-, samarbets- och biståndspakten har överenskommit mellan republiken Finland och Sovjetunionen".

Vid de förhandlingar som följde på noten i Moskva och i Novosibirsk i november 1961 framkom alldeles tydligt att man på ledande sovjetiskt håll var synnerligen angelägen om att den dittills rådande politiska riktningen i Finland skulle fortsätta. Utrikesminister Gromyko sade i Moskva den 11 november 1961 att man i Sovjetunionen ville få klara garantier för att Finland fortsätter samma politiska linje, nu då det i Finland bildats en politisk gruppering mot Finlands dittillsrådande utrikespolitiska orientering (!). Om man i Sovjetunionen kunde övertygas om kontinuiteten i Finlands utrikespolitik, vore det inte otänkbart att de ryska militärkretsarna kunde fås att avstå från kravet på militära konsultationer. Liknande tankegångar uttryckte Krustjev vid förhandlingarna med Kekkonen i Novosibirsk. Justitiekansler Honka avstod från fortsatt kandidatur efter att de partier som stött honom givit upp kampen. Härmed var även presidentvalet avgjort. De ryska misstankarna mot i första hand socialdemokratiska partiet och i andra hand olika borgerliga grupperingar i Finland, framför

allt högern, är i ett avseende förståeliga. Dessa grupper utmärks i Finlands inrikespolitik av ett klart avståndstagande från kommunismen, som i Finland ända sedan vapenstillståndet 1944 intagit en framträdande plats i Finlands inrikespolitik, även om de inte sedan 1948 varit representerade i regeringen.

Beskyllningarna visavi en annan utrikespolitik än den Paasikivi införde efter 1944 är dock grundlösa. Där- emot är det inte svårt att spåra orsakerna till den ryska misstron mot Honkagrupperingen år 1961. Denna var i själva verket en logisk följd av en långvarig och målmedveten kampanj, avsedd att för utlandet göra troligt att Finland kommer att ledas in på äventyrliga och farliga utrikespolitiska vägar om en ny hand, vilken som helst, skulle fatta statsrodret. Denna tog sig sitt mest uppmärksammade uttryck i ett anbud i mars 1961 av agrarförbundet till de övriga politiska partierna att diskutera det förestående presidentvalet. Aktionen motiverades med att ett återval av president Kekkonen skulle garantera freden vid våra gränser. Detta aktstycke betecknade historikern Eirik Hornborg i Hufvudstadsbladet såsom något "som med avseende på hänsynslöshet, illojalitet och enfald har tett sig svårt att överträffa". Hornborg ställde även frågan hur ett sådant farligt misstänkliggörande sladderkunat fortgå i många år. Han frågade vidare varför den man i Finland som på grund av sin ställning kunde göra slut på dylika uttalanden, som uppenbart skadar landets anseende inför världen och bringar dess suveränitet i fara, inte framträdde med ett befriande statsmannaoord. Den person som avsågs var självfallet republikens president.

Dr Junnila förfäktar ifråga om Finlands utrikespolitik uppfattningen att Fagerholms regering under "natt-

frostskedet" hösten 1958 hade bort fortsätta och med sina gärningar övertyga Sovjet om att den de facto omfattade Paasikivilinjen i relationerna med Sovjetunionen. Då denna regering emellertid inte åtnjöt president Kekkonens fulla stöd och presidenten inte gjorde allt han kunde för att stå regeringen bi i det svåraste skedet, måste denna demissionera.

Då Sovjetunionen hösten 1961 med hänvisning till den ökade tyska militäraktiviteten i Östersjöområdet och det därav uppkomna hotet önskade förhandlingar, förutsatta i vänskaps- och biståndspakten, förelåg i själva verket inget hot från Tysklands sida. Finland avböjde emellertid inte de önskade förhandlingarna med hänvisning till konstaterandet av att inget hot förelåg, trots att nämnda pakt enligt Paasikivis tolkning, som även fått stöd från ryskt håll, förutsätter att ett konstaterande av att fara förelåg avsåg en ömsesidig viljeyttring.

Dr Junnila sammanfattar sin kritik genom att fastställa att Sovjetunionens inblandning i Finlands politik hösten 1958 påverkade regeringens sammansättning och att notkrisen 1961 i avgörande grad påverkade utgången av presidentvalet. Finlands utrikespolitiska rörelsefrihet har härigenom kringkurits, isynnerhet som det "från den utrikespolitiska ledningens håll i Finland inte i samband med dessa kriser, uttalats en offentlig, klar och officiell protest med anledning av yttre inblandning i Finlands inre angelägenheter".

Som handlingsprogram för Finlands utrikespolitik borde enligt författaren framför allt nu ställas en strävan att frigöra landet från det partiella yttre förmyndarskap, som det råkat under genom händelserna år 1958 och 1961!

Tuure Junnila: Suomen taistelu turvallisuudesta ja puolueettomuudesta, Helsingfors 1964, 154 s. Förlag: WSOY.